

Elizabeth von Arnim

MIJN TUIN MIJN PARADIJS

Uit het Engels vertaald door Mien van Eek

HL BOOKS

Oorspronkelijke titel *Elizabeth and her German Garden*
Copyright tekst © Elizabeth von Arnim, 1898

Copyright © Nederlandse editie: HL Books, 2022
Copyright © Nederlandse vertaling: Mien van Eek, 2003
Ontwerp omslag: Studio Wouke Boog
Illustratie omslag: Detail van de stof *Roseto Indigo* van Designers Guild
Foto pagina 6: Mark Samuels Lasner Collection, University of Delaware
Library, Museums and Press
Opmaak en productiebegeleiding: Wouter Eertink

Dit boek verscheen eerder onder de titel *Elizabeth en haar Duitse tuin*
bij Uitgeverij Gianotten.

ISBN 978 90 5615 987 0
NUR 424

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenig-
vuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar
gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch,
door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van uitgeverij HL Books – info@hlbooks.nl

HL Books is onderdeel van
20 Leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

INHOUD

Over dit boek	7
7 mei	11
10 mei	22
14 mei	26
15 mei	33
16 mei	35
3 juni	43
11 juli	50
15 september	59
10 november	63
7 december	73
22 december	80
27 december	96
1 januari	105
15 januari	123
28 januari	136
8 april	155

OVER DIT BOEK

Het boek *Mijn tuin, mijn paradijs* kunnen we zeker bestempelen als een van de eerste bestsellers over tuinen. Het verscheen in 1898 en werd in het eerste jaar maar liefst elf keer herdrukt, en in mei 1899 stond de teller al op 25.

Maar omdat het boek geschreven was door een vrouw en ook nog eens door de echtgenote van een vooraanstaand persoon, bleef de auteur in eerste instantie anoniem.

En dit was nog maar het begin want 'Elizabeth', zoals ze als auteur lang bekend zou blijven, schreef nog twintig boeken, die allemaal een succes werden.

Elizabeth von Arnim werd geboren als Mary Annette Beauchamp in Australië. De familie Beauchamp verhuisde al snel naar Engeland en tijdens een Grand Tour met haar vader, op zoek naar een geschikte echtgenoot, ontmoette ze de weduwnaar Graf Henning von Arnim-Schlagenthin, waar ze twee jaar later mee zou trouwen.

In eerste instantie woonde het stel in Berlijn, maar daar voelde Mary/Elizabeth zich niet op haar plaats. Pas toen ze het buitenhuis, Nassenheide, bezocht in Pommeren, voelde ze dat ze haar plek gevonden had. Ze wist haar man ervan te overtuigen dat ze er een groot deel van het jaar kon wonen, samen met haar kinderen en ondersteund door flink wat personeel.

De grootste aantrekkingskracht voor haar was de compleet verwaarloosde tuin, die ze met behulp van tuinmannen weer tot leven bracht. Dit boek *Mijn tuin, mijn paradijs* vertelt het verhaal van haar tuin en van haar leven op het platteland met haar jonge kinderen. Omdat zij een positie in de maatschappij had waarbij het niet gebruikelijk was om zelf je handen vies te maken, hield ze zich vooral bezig met het lezen over tuinen en het personeel instructies geven. Maar ideeën had ze te over, ook al pakten ze niet allemaal even gelukkig uit. Dat levert leuke passages op in dit boek.

De graaf was vaak afwezig en dat was maar beter ook, want Elizabeth en hij hadden over bijna alles compleet verschillende opvattingen. Bovendien was hij behoorlijk dominant en het is dus niet verwonderlijk dat 'Heer Gramschap' er in het boek vaak niet goed van afkomt.

Maar waarom is het boek dan toch zo leuk om te lezen, ruim honderdtwintig jaar later?

Opvallend is dat het hier om een verrassend zelfstandige vrouw gaat die haar weg weet te vinden in een maatschappij gedomineerd door mannen. Interessant is ook dat zij, dankzij het succes van dit boek de schulden van haar echtgenoot kon aflossen. In feite was zij kostwinner.

Daarnaast weet ze op een heel vloeiende en onderhoudende manier te vertellen over haar leven, gezin en de transformatie van haar tuin. Geheel in lijn met haar eigengereide houding, gaat ze tegen de gevestigde orde in en maakt geen formele tuin, maar eentje waar de natuur zijn gang kan gaan, uiteraard in de hand gehouden door Elizabeth zelf.

7 MEI

Ik houd van mijn tuin. Ik zit er nu in te schrijven in de lieflijke late namiddag, telkens onderbroken door de muggen en door de verleiding om naar alle pracht te kijken van de nieuwe groene blaadjes die een halfuur geleden gebaad hebben in een frisse bui. Twee uilen zitten vlak boven me een lang gesprek te voeren, waarvan ik net zoveel geniet als van het prachtigste nachtegalengezang. Heer uil zegt: , en met haar antwoord vanuit haar boom, een eindje verderop: , beaamt ze en voltooit ze de opmerking van haar heer zoals het een rechtgeaard Duits vrouwenuiltje betaamt. Ze zeggen steeds hetzelfde en met zoveel nadruk dat ik denk dat het wel iets lelijks over mij moet zijn, maar ik laat me niet weggagen door de hatelijkheden van een stelletje uilen.

Dit is eerder een wildernis dan een tuin. Vijfentwintig jaar lang heeft er niemand in het huis gewoond, laat staan in de tuin, en het is zo'n mooi plekje dat de mensen die hier hadden kunnen

wonen, maar het niet deden, die welbewust de voorkeur gaven aan de verschrikkingen van een appartement in een stad, behoord moeten hebben tot de vele oog- en oorloze personen waaruit de wereld voornamelijk schijnt te bestaan. Neusloos ook nog, hoewel dat niet fraai klinkt, maar het grootste deel van mijn lentegeluk komt door de geur van de vochtige aarde en jonge blaadjes.

Ik ben altijd gelukkig (buiten, welteverstaan, want binnen zijn bedienden en meubilair), maar op heel verschillende manieren, en mijn lentegeluk lijkt niet op mijn zomer- of herfstgeluk, hoewel het niet dieper is, en het is weleens gebeurd, afgelopen winter, dat ik van louter plezier heb gedanst in mijn stijf bevroren tuin, ondanks mijn leeftijd en mijn kinderen. Maar ik deed het wel achter een struik, met gepaste eerbied voor de goede vormen.

Er staat zoveel vogelkers om me heen, grote bomen, met takken die tot op het gras hangen, en ze zijn op dit moment zo vol kransen van witte bloesems en het allereerste groen, dat de tuin eruitziet als een bruiloft. Ik heb nog nooit zo'n overvloed gezien; het lijkt alsof ze overal staan. Zelfs aan de overkant van een beekje waardoor de tuin in het oosten wordt begrensd, en midden in het korenveld verderop, staat nog een enorm exemplaar, afgetekend tegen het koele blauw van de lentelucht als een toonbeeld van trots en gratie.

Mijn tuin is omringd door korenvelden en weilanden, met daarachter grote stukken zanderig open veld en dennenbossen, en waar de bossen eindigen, begint het open veld weer, maar de bossen zijn prachtig, uitgestrekt en imposant met hun hoge roze stammen, met ver boven je hoofd de kruinen van het teerst

denkbare grijsgroen, en op de grond een heldergroen tapijt van bosbessen, en overal de ademloze stilte; de kale open heidevelden zijn ook prachtig, want je kunt erover uitkijken, bijna tot in de eeuwigheid, en als je eroverheen wandelt, de ondergaande zon tegemoet, is het alsof je de tegenwoordigheid van God zelf nadert.

Midden in deze vlakte ligt de oase van vogelkers en groen waarin ik met vreugde mijn dagen doorbreng en midden in deze oase staat het grijze stenen huis met zijn vele puntgevels, waarin ik met tegenzin mijn nachten doorbreng. Het huis is erg oud en in verschillende periodes zijn er stukken aangebouwd. Voor de Dertigjarige Oorlog was het een klooster, en de gewelfde kapel, met zijn bakstenen vloer, afgesleten door vrome boerenknieën, wordt nu gebruikt als hal. Gustaaf Adolf en zijn Zweden liepen er meer dan eens doorheen, zoals nauwkeurig staat opgetekend in de archieven die nog bewaard zijn, want het ligt hier aan wat toen de hoofdweg was tussen Zweden en het ongelukkige Brandenburg. De Leeuw van het Noorden was ongetwijfeld een achtenswaardig persoon en hij handelde geheel volgens zijn overtuiging, maar hij moet een akelige verstoring zijn geweest voor de vredige nonnen, die er ook hun eigen overtuiging op na hielden en die hij wegzond naar de uitgestrekte lege vlakte, waar de deerniswekkende vrouwen een nieuw bestaan moesten zoeken, in plaats van hun leven van stilte hier.

Vanuit bijna alle ramen van het huis kan ik over de vlakte uitkijken, zonder enig obstakel in de vorm van een heuvel, helemaal tot aan een blauwe lijn van bossen in de verte, en aan de westkant onbelemmerd naar de ondergaande zon: niets dan een groene, golvende vlakte, met een scherpe rand afstekend tegen

de zonsondergang. Ik houd meer van die ramen op het westen dan van alle andere, en ik heb aan die kant van het huis mijn slaapkamer laten maken, zodat zelfs de momenten bestemd voor haarborstelen niet geheel verloren gaan, en de jonge vrouw die dit soort dingen als taak heeft, is eraan gewend om haar werk te doen terwijl haar meesteres achteroverligt in een leunstoel voor een open raam, en om dat heerlijke, plechtige moment niet met gebabel te ontheiligen. Dit meisje is ontstemd over mijn gewoonte om bijna uitsluitend in mijn tuin te wonen, en al haar ideeën over het soort leven dat een fatsoenlijke Duitse dame behoort te leiden, zijn danig in de war geraakt sinds ze bij mij is. De mensen in de omgeving zijn ervan overtuigd dat ik, om het zo vriendelijk mogelijk uit te drukken, buitengewoon excentriek ben, want het nieuws heeft de ronde gedaan dat ik de dag buiten doorbreng met een boek, en dat geen sterveling me ooit heeft zien naaien of koken. Maar waarom zou je ook koken als je iemand kunt krijgen om het voor je te doen? En wat betreft naaien: de meisjes zomen de lakens heel wat beter en sneller dan ik het zou kunnen en alle soorten borduurwerk zijn uitvindingen van de Boze om dwaze schepsels ervan te weerhouden zich op het gezond verstand te richten.

We waren al vijf jaar getrouwd voor het bij ons opkwam dat we gebruik konden maken van dit huis en erin te gaan wonen. Die vijf jaar hadden we doorgebracht in een appartement in een stad, en al die eindeloze tijd was ik door en door ongelukkig en door en door gezond, hetgeen korte metten maakt met het nare idee dat me weleens dwarszit dat mijn gelukzaligheid hier minder te danken is aan de tuin dan aan een goede spijsverte-

ring. En terwijl wij daar ons leven verspilden, bestond hier dit heerlijke oord, met paardenbloemen tot aan de deur, want alle paden waren door gras overwoekerd en volledig onzichtbaar, zo eenzaam in de winter, wanneer er behalve de noordenwind niemand was die er ook maar de geringste notitie van nam, en in mei – in al die vijf lieflijke meimaanden – was er niemand om naar de schitterende vogelkers te kijken en de nog schitterender enorme hoeveelheden seringgen, alles groeiend en bloeiend, de wilde wingerd ieder jaar wilder, tot uiteindelijk, in oktober, zelfs het hele dak omstrengeld was met bloedrode tressen. De uilen, de eekhoorns en alle gezegende vogeltjes maakten de dienst uit en geen levend wezen betrad ooit het lege huis, behalve de slangen, die er in die stille jaren aan gewend raakten om langs de zuidmuur omhoog en het huis binnen te kronkelen zodra de huishoudster de ramen openzette. Dat alles bestond hier – vrede en geluk en een redelijk goed leven – maar toch kwam het nooit bij me op hier te gaan wonen. Terugkijkend sta ik versteld en kan ik op geen enkele wijze verklaren waarom ik er zo lang over heb gedaan om te ontdekken dat hier, in deze afgelegen uithoek, mijn paradijs was. Sterker nog, het kwam zo helemaal niet bij me op om het huis zelfs maar in de zomer te betrekken, dat ik me ieder jaar onderwierp aan wekenlange vakanties in een badplaats met alle verschrikkingen van dien. Tot ik eindelijk, in de vroege lente van verleden jaar, toen ik hier was voor de opening van een dorpsschool en ik na afloop door de kale, verlaten tuin zwierf, een geur rook, misschien van vochtige aarde of rottende bladeren, die me plotseling terugvoerde naar mijn kindertijd en naar alle gelukkige dagen die ik in een tuin had doorgebracht. Zal ik die dag ooit vergeten? Het was

het begin van mijn werkelijke leven, mijn volwassenwording als het ware; de dag waarop ik mijn koninkrijk in bezit nam. Het was begin maart, grijze, kalme luchten en bruine, kalme aarde; bladerloos, droevig en eenzaam daar in de vochtige stilte, maar toch, ik stond daar en voelde dezelfde vervoering en pure verrukking over de eerste ademtocht van de lente die ik als kind had gevoeld. De vijf verspilde jaren vielen als een mantel van mij af, de wereld was weer vol hoop, ik wijdde mij ter plekke aan de natuur en sindsdien ben ik altijd gelukkig.

Omdat mijn wederhelft inschikkelijk is, en misschien de vage bijgedachte had dat het goed zou zijn om een oogje op het huis te houden, stemde hij erin toe dat ik hier in ieder geval enige tijd zou gaan wonen; waarop zes overheerlijke weken volgden, van eind april tot in juni, dat ik hier alleen was en geacht werd toezicht te houden op het schilderen en behangen, terwijl ik in feite alleen het huis binnenging als de werklieden het verlaten hadden.

Wat was ik gelukkig! Ik herinner me geen tijd die net zo volmaakt was, of het moet zijn toen ik nog te klein was om les te krijgen en ik naar buiten gestuurd werd met mijn elf-uurboterhammetje met suiker, naar een grasveld vol paardenbloemen en madeliefjes. De suiker op de boterham heeft zijn charme verloren, maar van de paardenbloemen en madeliefjes houd ik nu nog inniger dan toen en ik zou het niet kunnen aanzien dat ze allemaal afgemaaid werden als ik niet zeker wist dat ze over een dag of twee hun gezichtjes weer omhoog zouden werken, net zo monter als eerst. Die zes weken leefde ik in een wereld vol paardenbloemen en genot. De drie gazons waren overdekt met paardenbloemen – vroeger waren het gazons,

maar ze zijn allang uitgegroeid tot weilanden vol met allerlei soorten lief onkruid – en onder en tussen de groepen bladloze eiken en beuken stonden paarsblauwe leverbloempjes, witte anemoontjes, viooltjes en veldjes speenkruid. Vooral de speenkruidbloempjes maakten me blij met hun propere, vrolijke helderheid, zo prachtig op orde en pasgelakt, alsof ook zij de schilders aan het werk hadden gehad. Dan, toen de anemonen verdwenen, kwamen er een paar verdwaalde maagdenpalmen en salomonszegels en daarna een explosie van vogelkers. En toen, nog voordat ik een beetje gewend was aan de vreugde van hun bloemen tegen de lucht, kwamen de seringen, in enorme hoeveelheden, ze stonden in groepen op het gras, met andere struiken en bomen langs de voetpaden, en er was een grote ononderbroken wal van bijna een kilometer lang, die langs de westelijke gevel van het huis tot in de verte doorliep, zover het oog reikte, uitbundig stralend tegen een achtergrond van sparren. Toen die periode aanbrak, en voor zij voorbij was, alle acacia's ook bloeiden, terwijl vier grote pollen zilver-roze pioenrozen in bloei kwamen onder de zuidelijke ramen, voelde ik me zo volmaakt gelukkig, gezegend, blij en dankbaar dat ik het onmogelijk kan beschrijven. Mijn dagen leken weg te smelten in een droom van roze en paarse vrede.

Alleen de oude huishoudster en haar hulpje waren in huis, zodat ik, onder voorwendsel dat ik niet lastig wilde zijn, mij wat de maaltijden betreft kon bezondigen aan mijn *fantaisie déréglée*, zoals mijn wederhelft het noemt, dat wil zeggen zulke eenvoudige gerechtjes dat ze op een blad tot bij de seringen gebracht konden worden; ik herinner me dat ik al die tijd leefde

van salade, brood en thee, met soms een piepklein duifje bij de lunch, om me te behoeden, zoals de oude dame dacht, voor de hongerdood. Wie anders dan een vrouw zou het uithouden om zes weken alleen salade te eten, zelfs al werd die geheiligd door de aanwezigheid en geur van de schitterendste wolken van seringen? Ik kon het en ik werd er nog iedere dag mooier van ook, maar sindsdien kan ik dan ook geen salades meer zien. Hoe vaak komt het nu niet voor dat ik, gekweld door de noodzaak om aan te zitten aan drie dagelijkse maaltijden in de eetkamer, die ook nog grotendeels uit gebraad bestaan en waarvan er twee begeleid worden door bedienden, die nu eenmaal geacht worden onmisbaar te zijn voor de eer van de familie; hoe vaak komt het niet voor dat ik denk aan die onbezorgde dagen, veertig in getal en aan de gelukzaligheid van het alleen-zijn, zoals ik toen alleen was!

Maar dan de avonden, wanneer de werklieden allemaal weg waren en het huis weer verlaten stond met zijn weergalmende lege ruimten en de oude huishoudster met haar reumatische ledematen opgekruld in bed lag en mijn kleine kamertje op orde was gebracht in een heel ander deel van het huis; met hoeveel tegenzin nam ik dan afscheid van de vriendelijke kikkers en uilen en deed ik met mijn hart ergens in mijn schoenen de tuindeur achter me dicht, liep door de lange reeks weergalmende kamers aan de zuidzijde die vol schaduwen en ladders en spookachtige emmers met schildertroep waren, terwijl ik een liedje neuriede om mezelf wijs te maken dat ik het prettig vond, stak vrij langzaam de bakstenen vloer van de hal over, liep de krakende traptreden op, door de gewitte gang en schoot met een laatste panische stormloop mijn kamer binnen, draaide twee-

maal de sleutel om in het slot en schoof de grendel voor de deur!

Er waren geen bellen in huis, maar ik nam altijd een grote tafelbel mee naar bed, zodat ik op z'n minst lawaai kon maken als ik 's nachts bang was, hoewel ik niet weet wat dat geholpen zou hebben, want er was niemand die me kon horen. Het dienstmeisje sliep in een ander kamertje, dat op het mijne uitkwam, en wij waren de enige levende wezens in de grote lege westvleugel. Ze geloofde duidelijk niet in spoken, want ik kon horen dat ze ogenblikkelijk in slaap viel als ze in bed was gestapt, en ik geloof er weliswaar ook niet in, *mais je les redoute*, zoals een Franse dame zei, die naar haar boeken te oordelen, behoorlijk onverschrokken was.

Die tafelbel was een grote troost; ik heb hem nooit gebruikt, maar het was geruststellend om hem op de stoel naast mijn bed te zien staan, want mijn nachten waren allesbehalve vreedzaam; alles was zo onwennig en er waren zulke vreemde, krakende geluiden. Opgeschrikt uit een lichte slaap door het kraken van een plank lag ik vaak uren te luisteren naar het onverschillige gesnurk van het meisje in de kamer naast me. 's Ochtends was ik, natuurlijk, zo dapper als een leeuw en dan maakte ik me vrolijk over mijn koude angstzweet van de vorige nacht. Maar nu lijkt het alsof zelfs de nachten heerlijk waren en alsof ikzelf was als die jongetjes uit het gedicht van Gray, die de wind met stemmen hoorden zuchten en een bang genot bespeurden. Ik zou die bibberaties graag nog eens helemaal overdoen omwille van de prachtige puurheid van het huis, zonder bedienden en stoffering.

Wat zagen de slaapkamers er aardig uit, nog leeg, behalve hun vrolijke nieuwe behangetjes! Soms ging ik er een paar

binnen die al klaar waren en dan bouwde ik allerlei luchtkastelen over hun toekomst en verleden. Zouden de nonnen die erin gewoond hadden, hun kleine, witgesausde cellen herkennen, nu ze er zo vrolijk uitzagen met fijn bloemetjesbehang en frisse witte verf? En wat zouden ze verbaasd zijn als ze cel nummer 14 zagen, die verbouwd was tot badkamer, met een bad zo groot dat het een reinheid van het lichaam garandeerde die gelijk was aan de zuiverheid van hun ziel! Ze zouden het zien als een val van de duivel; zeker is dat ik in mijn geval pas voor het eerst geschokt was over mijn zwarte nagels op de dag dat ik de eerste blankheid van mijn ziel begon te verliezen door op mijn vijftiende verliefd te worden op de dorpsorganist, of liever, op de glimp die ik opving van zijn superplie, Romeinse neus en vlamvend rode snor, hetgeen alles was wat ik ooit van hem te zien kreeg en waarop ik minstens een halfjaar stapelverliefd was. Toen ik aan het eind van die periode op een dag met mijn gouvernante op straat liep, kwam ik hem tegen en ontdekte dat zijn gewone kledij bestond uit een geklede jas met een omgeslagen kraag en een dophoed, en was mijn liefde voorgoed verdwenen.

Het eerste deel van die overheerlijke tijd was het meest volmaakt, want ik had geen andere gedachte dan aan de vrede en schoonheid van alles om me heen. Toen verscheen hij plotse-ling, hij die het recht heeft om te verschijnen wanneer en hoe hij maar wil, en hij berispte me omdat ik helemaal niet geschreven had, en toen ik hem zei dat ik letterlijk te gelukkig was geweest om aan schrijven te denken, scheen hij het feit dat ik in mijn eentje gelukkig kon zijn op te vatten als kritiek op hem. Ik leidde

hem rond in de tuin, langs de nieuwe paden die ik gemaakt had, liet hem de acacia zien en de prachtige seringen, maar hij zei dat het louter egoïsme was dat ik kon genieten terwijl hij noch de kinderen bij me waren en dat de seringen stevig gesnoeid moesten worden. Ik probeerde hem wat gunstiger te stemmen door hem mijn hele avondmaal van salade en toast aan te bieden, dat onder aan het verandatrapje klaarstond toen we terugkwamen, maar niets kon Heer Gramschap vermurwen en hij zei dat hij regelrecht terugging naar het verwaarloosde gezin. Dus hij vertrok en de rest van de kostbare tijd werd verstoord door gewetenswroeging (waar ik vaak last van heb) telkens als ik zin had om te dansen van vreugde. Iedere keer als mijn voeten de tuin in wilden, ging ik even kijken bij de schilders; ik trippeelde ijverig de gangen op en neer; ik bekritiseerde, opperde en beval op één dag meer dan ik in al die tijd gedaan had; ik schreef regelmatig, met veel liefs, maar ik speelde het niet klaar om te tobben. Wat moet je als je geweten zuiver is en je lever in orde en de zon schijnt?

10 MEI

Vorig jaar wist ik nog niets van tuinieren en dit jaar weet ik er ook nog maar heel weinig van, maar het begint me te dagen wat er kan gebeuren en ik heb op zijn minst één grote stap gezet: van winde naar theerozen.

De tuin was een totale wildernis. Hij ligt helemaal om het huis heen, maar het belangrijkste stuk ligt op het zuiden en dat is duidelijk altijd zo geweest. De zuidkant heeft maar één verdieping, bestaande uit een lange rij kamers die op elkaar uitkomen, en de muren zijn bedekt met wilde wingerd. In het midden is een kleine veranda, die via een gammel houten trapje uitkomt op de enige plek in de hele tuin waaraan weleens aandacht is besteed. Hier is in het gazon een halve cirkel uitgespaard en afgeperkt met een rand van liguster en in die halve cirkel zijn rond een zonnewijzer elf bedden aangelegd van verschillende afmetingen, omrand door buxushaagjes. Deze zonnewijzer is heel eerbiedwaardig en bemost en hij is me zeer dierbaar. Die bedden waren het enige zichtbare teken van een poging om iets

van de tuin te maken (behalve een enkele krokus die helemaal in zijn eentje elke lente in het gras opkwam, niet omdat hij dat wilde, maar omdat hij het niet kon laten) en ik liet ze inzaaien met winde, alle elf, omdat ik een Duits tuinboek gevonden had waarin stond dat grote hoeveelheden winde precies datgene was wat je nodig had om de meest afgrijselijke woestijn om te toveren tot een paradijs. Verder was er niets in het boek dat zo warm aanbevolen werd en omdat ik volstrekt geen idee had van de benodigde hoeveelheid zaad, kocht ik er tien pond van en die liet ik niet alleen in de bedden zaaien, maar rond bijna alle bomen, en daarna wachtte ik vol spanning tot het beloofde paradijs zou komen. Er kwam niets en zo had ik mijn eerste les geleerd.

Gelukkig had ik twee grote lappen grond ingezaaid met lathyrus, waar ik de hele zomer erg blij mee was, en er waren een paar zonnebloemen en een paar stokrozen onder de ramen op het zuiden, met daartussenin madonnalesies. Maar nadat ze overgeplant waren, kwamen de lelies niet meer terug tot mijn schrik, want hoe kon ik weten dat dit typisch lelieachtig is? En de stokrozen bleken nogal lelijk van kleur te zijn, zodat mijn eerste zomer uitsluitend verfraaid en opgefleurd werd door de lathyrus.

Op dit moment beginnen we net weer een beetje op adem te komen na alle heisa om nieuwe bedden, borders en paden op tijd klaar te krijgen voor de zomer. De elf bedden rond de zonnewijzer zijn met rozen beplant, maar ik zie nu al dat ik het hier en daar verkeerd heb gedaan. Omdat er geen sterveling is met wie ik hierover (of over wat dan ook) kan praten, is fouten maken voor mij de enige manier om het te leren. Alle elf bedden